

Roberto ROCCO

Mestne politike in civilna družba

Orodja ustvarjanja urbanega prostora v mestu Sao Paolo

1. Uvod

Sodobna Brazilija je posledica nekdanjega podjetniškega podviga. Področje, ki ga danes zaseda Federalna Republika Brazilija, je leta 1500 "odkril" portugalski pomorščak Pedro Alvares Cabral, ki je seveda iskal pot do Indije, dežele polne začimb, dragih kamnov in plemenitih kovin. Država je kot žrtev grozljivega izkoriščevalskega kolonialnega sistema bila prizorišče iztrebljanja prvotnih prebivalcev in destinacija velikega števila zaslužjenih priseljencev iz Afrike, delavcev na novih plantažah sladkornega trsa in pozneje v rudnikih zlata. Ker je veliko Portugalcev v Braziliji iskalo bogastvo, se je metropola kmalu zavedala, da kolonija ni nič drugega kot področje lahkega dobička, in ni dovolila vzpostavitve lokalnega gospodarstva. V takem zgodovinskem okviru se je oblikovala brazilska identiteta.

Slovenija je nasprotno na mednarodno prizorišče vstopila kot sodobna država z oblikovano kulturno identiteto, ki jo je mogoče razlagati s skupno dediščino, izraženo v jeziku ali prevladujoči veri.

2. Novejše zgodovinsko ozadje

Šele z neodvisnostjo in ukinitvijo suženjstva so številni priseljenci iz Evrope, Japonske in Levanta (Sirija, Libanon) poiskali svoje možnosti v južnih predelih države, najprej v kmetijstvu in pozneje v urbanih središčih, kjer so kmalu oblikovali trden srednji in zgornji razred. Toda z vzvodi ob-

lasti so še naprej upravljali predstavniki elite, nekdanje portugalske aristokracije, ki so na zunanjih trgih gradili osnovo lastnega gospodarskega uspeha in posledično moči v državi. Aristokracija je ohranila povezave z zunanjimi trgi in v mednarodni delitvi dela kot dobaviteljica kave poiskala svojo posebno vlogo. "Kavna elita" iz mest Sao Paolo in Belo Horizonte (glavno mesto države Minas Geras, danes ima približno 5 milijonov prebivalcev) si je tako zagotovila vodilni položaj in ugled tudi v domači delitvi moči.

Vseeno pa so priseljenci iz Evrope s seboj prinesli revolucionarne ideje, kulture in pobude, tako da so bili učinki industrializacije kmalu občutni. Starodavne vezi med mednarodnim kapitalom in domačo elito so se začele krhati, ko je leta 1929 propadla borza vrednostnih papirjev v New Yorku in z njo bogastva in življenja številnih kapitalistov. "Kavna elita" se je tedaj obrnila k industriji kot alternativni za naložbe. Da bi ohranili ceno kave na mednarodnem trgu, so takrat tisoče ton kave pokurili kot gorivo v lokomotivah. Vzporedno s temi dogodki se je oblikovala nova elita, sestavljena predvsem iz priseljenih židov in Italijanov, pa tudi predstavnikov starodavnih elit, šolanov v Evropi. Modernizem in industrializacija sta se krepila sočasno.

Medtem je nekdanja "sladkorna" aristokracija v severnih delih države vodila posle po starem. Čeprav je bilo suženjstvo ukinjeno, so bivalni pogoji kmečkega proletariata ostali nespremenjeni. Na svojstven način je območje Nordeste ostalo kolonialna enklava.

Brazil Mestna politika Sao Paolo Urbanistični načrt

V prispevku so predstavljeni zgodovinsko ozadje razmer v mestu São Paolo, poskusi urejanja prostora, priprava mestnega urbanističnega načrta, težave z uveljavljanjem posameznih orodij ustvarjanja mestnega prostora in razlogi za uspehe ali neuspehe posameznih početij. Pomemben vidik reševanja prostorskih problemov v razvoju mestu je tudi preprečevanje družbene in prostorske segregacije. Mestna prostorska politika je predstavljena s tremi primeri ukrepov. V zaključku sta prikazana dva primera udejanjanja politik.

Brasil Master plan Sao Paolo Urban policy

The article deals with the historical reasons for the present conditions in the city of Sao Paolo, attempts at managing the place, preparation of the master plan, problems with establishment of particular mechanisms for creating urban space and reasons for success or failure of particular endeavours. An important aspect in solving physical problems of future development is prevention of social and physical segregation. Urban policies are presented with three types of measures. In conclusion, two examples of policy implementation are shown.

Za razliko od dogodov v ZDA, kjer je industrijski sever v državljan-ski vojni premagal kmetijski jug (in si tako zagotovil hegemonijo), industrijski jug Brazilije ni nikoli prevzel popolne oblasti v držav-no-politični mreži oziroma je bil prisiljen v zavezništva in koncesi-je s kmetijskim severom. Zaradi tega se je v civilni družbi postopoma oblikoval položaj dualizma.

Druga svetovna vojna je dala nov impulz razvoju industrije in tudi kmetijstva. Praznina, ki jo je povzročil delni umik Velike Britanije z mednarodnega prizorišča (ki ga ZDA še niso zasedle), je omogočila brazilskim industrialcem okrepitev položaja na domačem trgu. Toda kapital je bil še vedno pod nadzorom mednarodnih interesov, tako da se je šele leta 1960 z izgradnjo prve povsem domače tovarne za proizvodnjo avtomobilov (takrat so začeli proizvajati "hrošče" po licenci koncerna Volkswagen) zares začela industrializacija v tem delu sveta.

Od 50. do poznih 70. let so trume priseljencev zapuščale področja Nordeste in se naseljevale na jugu, v industrijskih območjih okoli mest Sao Paulo in Rio de Janeiro. Milijoni revnih kmetovalcev so opustili kmetovanje in zemljišča prodali bogatim posestnikom, ki so tako svoje bogastvo in moč še

povečali. Družbena vprašanja so sicer bila predmet razprav v delu elite, toda ko je socialistični predsednik Joao Goulart leta 1963 prevzel oblast, po besedah brazil-skega intelektualca Maria de Andradea, starodavni lasniki moči tega niso odobraval. Na vrhuncu hladne vojne, ko so ZDA že imele precej močen položaj na celini, z izjemo Kube, je bilo vsakršno govorjenje o socializmu razumljeno kot napad na hegemonijo oziroma celo obstoj ZDA. Domače starodavne elite so se prav tako bale izgube nadzora nad usodo države in so s pomočjo "svetovalcev" iz ZDA in domače vojske uprizorile puč. Socializem je veljal kot "nekrščanski" in "nevaren za brazil-sko družino ter brazilске vrednote". Prestrašeni zaradi mogoče socialistične vlade v Braziliji in pod močnim vplivom ameriške propagande, je domači srednji razred podpiral prevrat ter mu tako dal legitimnost. Vendar so kmalu spoznali svojo zmoto, ko so posamezniki začeli izginjati v mračnih kletih diktature.

Razlike med vladajočim razredom in "narodom" (oznaka za diskvalifikacijo državljanov nižjih slojev) so naraščale, socialnih politik ni bilo. Brazilski kapital se je vedno bolj povezoval z mednarodnim kapitalom in je država postala destinacija obsežnih naložb. Mednarodna zadolženost je doživljala spektakularno rast, tako da je bila v 80. letih najvišja na svetu. Naftna kriza zgodnjih 70. let je stanje še poslabšala, kajti brazilski kapital je postal popolnoma odvisen od mednarodnega trga.

Medtem je mesto Sao Paulo, največje industrijsko središče v državi, sprejelo milijone ubožanih priseljencev z območja Nordeste – žrtev zaporednih suš – in doživelo porast prebivalstva z 1 milijona v 30. letih na 16 milijonov danes.

Večina priseljencev svoje priložnosti v industrializaciji 60. in 70. let v mestu še danes ni našla in predstavlja "ne-razred" razdedinjenih posameznikov. Elite pa niso nikoli pokazale volje po vklju-

Slika 1: Avenida Paulista – poslovno-trgovinsko območje

čitvi teh populacij v koncept države (državljanov), kajti zavedale so se, zlasti v poznih 80. letih redemokratizacije, da je neizobražene in revne ljudi lažje nadzorovati v nazivni demokraciji. Torej država še vedno ohranja podedovani dualizem, kjer del prebivalstva uživa visok standard življenja, večina pa životari v popolni revščini, primerljivi s stanjem v najmanj razvitih državah sveta.

V takih razmerah je tudi nastal scenarij proizvodnje urbanega prostora v Sao Paulu, tj. v popolni ločitvi razredov in torej popolnoma različnih projektih državnosti in meščanstva.

3. Urbanistični načrt za Megalopolis

3.1 Nov (neuspešen) pristop k urbanističnemu načrtovanju

Od leta 1971, ko je bil izglasovan zadnji urbanistični načrt mesta Sao Paulo, je bilo predstavljenih nekaj novih predlogov razvoja. Niti eden ni bil sprejet predvsem zaradi političnih razlogov. Leta 1990 je socialistična mestna uprava pod vodstvom Luize Erundine (PT – delavska stranka) predlagala načrt, o katerem se strastno razpravlja še danes. Nekatera od orodij, ki jih je načrt predlagal, so pozneje sprejeli.

Najpomembnejši prispevki načrta so bili predlogi demokratizacije odnosov med civilno družbo in javno upravo. Osrednja zamisel je bila dejansko izpostaviti politično naravo urbanističnega načrta (kar je konec koncev značaj katerega koli urbanističnega načrta kjer koli) in zavračanje tehnokratskih konceptov, ki bi sicer prevladali.

Iz tega sledi, da je urbanistični načrt treba razumeti kot načrt usmerjanja splošnih procesov fizičnega razvoja mesta v skladu z opredeljenimi družbenimi, gospodarskimi in političnimi cilji. Tak koncept je narekoval sprejemanje novih zakonov in spreminjanje

dotedanjih, tako da so – v preteklosti kot ideološki mehanizmi praviloma zlorabljeni – tehniistični poudarki bili opuščeni. Novi koncept naj bi v procesu ustvarjanja urbanega prostora pomagal ustvariti dinamično sodelovanje z javnostjo in omogočil sprotne prilagajanje načrta stvarnosti. Hkrati naj bi bila v načrtu prepoznavna kompleksnost procesa proizvodnje urbanega prostora, pa tudi pridobivanja in rabe takega prostora. Proces bi potekal na različnih ravneh sodelovanja z javnostmi in s proizvodovanji.

Urbanistični načrt bi ustvaril prostor za "spreminjanja, ki bi temeljila na dinamiki urbanega prostora", na družbenogospodarskih in na fizično-teritorialnih osnovah. Sama spreminjanja so razumljena kot cilji, ki bi zavrli zgodovinsko tendenco neprestanega slabšanja življenjskih razmer v metropoli. Ena izmed zgodovinskih tendenc je naraščajoča marginalizacija prebivalcev z nižjimi dohodki oziroma prebivalcev z omejenim dostopom do dobrin urbanega življenja z oznako univerzalnosti, kot so npr. stanovanjska oskrba, javni potniški promet in urbane storitve. Slabšanje življenjskih razmer sovпада z naraščajočimi stroški urbanizacije, ali drugače, mesto postane z

Slika 2: Novejši stanovanjski predel

nadaljnjo urbanizacijo čedalje dražje za celotno družbo, s čimer postane upravljanje na splošno zadovoljivi ravni za katero koli mestno upravo skoraj nemogoče. Posledice so degradacija urbanih storitev, javnih prostorov, naravnega okolja ter naravne in kulturne dediščine.

Eden izmed ciljev je bil prisiliti zasebni sektor, lastnike zemljišč in investitorje, da bi prevzeli odgovornost za "eksternalije" svojih dejanj. Le-te praviloma krije vsa družba, npr. izgradnjo infrastrukture, ki se financira iz javnih sredstev in je nujno potrebna za obstoj nekega večjega razvojnega posega (stanovanjske soseske, proizvodnih prostorov ipd.). Hkrati bi preusmerili razmeščanje rabe prostora na vsem mestnem področju s ciljem optimizacije obstoječe infrastrukture in preusmerjanja procesov urbanizacije in reurbanizacije. Nenadzorovane tendence posedovanja, gostot in vrednosti zemljišč so praviloma vir nezaželenih učinkov na mesto.

Predlagali so spodbujanje vlaganja zasebnih investitorjev v stanovanjske, komercialne ali storitvene posege na področja, kjer infrastrukturne kapacitete, npr. cest, energije, vodooskrbe, dovoljujejo povečanje porabe in preprečevanje porasta rabe prostora v področjih nezadostne infrastrukturne opremljenosti ali področjih polne zasedenosti. Osnova za tako radikalno razdelitev je v opredelitvi "sklada" zazidljivih površin v vseh delih mesta, izvedeni na osnovi zgrajene infrastrukture.

Kot elementi omejevanja nastopajo tudi zgodovinski dejavniki, kakovost okolja, dediščina itd. Posegi bi bili dovoljeni v območja optimizacije rabe vgrajene infrastrukture in v območja kjer bodo infrastrukturo zgradili ali izboljšali, slednji ob nujnem sodelovanju zasebnega sektorja. Špekulacije v zvezi z nepremičninami bi torej neposredno povezali z možnostmi investiranja javne uprave in zmogljivostmi obstoječe infrastrukture, tj. ne tako kot dosedaj, ko je prav nasprotno.

Mesto bi imelo orodje vplivanja na investitorje in bi le-te usmerjalo na strateško izbrana področja s t.i. **urbano operacijo**, o kateri bo govor v nadaljevanju.

Dejanski rezultat strategije bi bilo zmanjšanje cen zemljišč, vendar ob povečani ponudbi zazidljivih zemljišč za stanovanjsko in ostalo gradnjo. Predlagano orodje doseganja tega cilja je povečanje površine mesta (s posegi v podeželje) in ponudba novih površin za gradnjo. Špekulacije bi lahko preprečevali z novo obliko obdavčevanja, s t.i. **progresivno urbano teritorialno pristojbino**.

Predlagali so tudi ustanovitev **sklada za urbanizacijo**, ki bi se polnil z drugačno obliko obdavčevanja, z obdavčevanjem t.i. **ustvarjenih zemljišč**.

Po besedah mestnega planerja Carlosa Luiza Coste, enega od avtorjev novega načrta, je treba opredeliti "morebitno obvezo" med različnimi družbenimi razredi in družbenimi agenti, vključenimi v razvoj mesta. Taka obveza bi temeljila na "razmerah objektivnosti in zaupanja, sprejemljivih za vse družbene sile". Za ustvarjanje takšnih razmer bi urbanistični načrt moral biti nedvoumno polariziran z jasnimi cilji in z globokimi in izrazitimi pomeni za vso družbo, še posebej pa za prebivalce, ki se borijo za boljše življenjske pogoje. Take cilje je v brazilski družbi, kjer različne družbene plasti nimajo skupnega imenovalca, izredno težko opredeliti. Neobstoj takega "splošnega družbenega projekta" je tudi preprečilo sprejetje načrta. Gospodarsko močnim skupinam v mestu, kot so podjetniki, nepremičninske družbe, gradbena podjetja, lastniki zemljišč idr., **načrt ni bil všeč**.

"Morebitno obvezo" so tako preprečile "elite", ki v predloženem načrtu niso videle možnosti za dejanske dobičke. Še več, redistribucija bogastva (in moči), ki bi jo načrt prinesel, bi predstavljala grožnjo obstoječi hegemoniji določenih političnih in gospodarskih skupin.

3.2 Predlagana orodja

Ustvarjena zemljišča

Ta predlog obdavčevanja je naletel na največji odpor. Narekoval je splošno zmanjšanje indeksa izrabe zemljišč v mestu (le-ta znaša tudi 2 do 4, tj. objekt zaseda 2-do 4-kratno površino gradbene parcele). Indeks izrabe za novogradnjo naj bi se zmanjšal na 1. Investitor, ki bi želel zgraditi več, tj. preseči opredeljeno izrabo, bi moral to pravico plačati mestni upravi. Mesto bi bilo edini "lastnik" zračnega prostora nad mestom. Taka obdavčitev bi sovpadala z drugimi strategijami. Mesto bi torej lahko nadzorovalo špekulacije in rabo v gosto pozidanih območjih, kjer je infrastrukturna oskrba nezadostna ali neučinkovita. Vsak del mesta bi imel "sklad ustvarjenih zemljišč", s katerim bi postavil omejitve novim investicijam. Če bi z novimi posegi investitorji omejitve presegli, bi morali sodelovati pri izboljšanju ali kar izgradnji ustrezne infrastrukture. V nekaterih območjih vse do izboljšanja infrastrukturne opremljenosti novih gradenj pač ne bi bilo. Občasnne revizije opredeljenih pogojev bi opravljala "paritetna komisija", sestavljena iz predstavnikov javnega in zasebnega sektorja (investitorji, lastniki zemljišč, arhitekti, urbanisti, gospodarska združenja idr.). Komisija bi bila tudi zadolžena za opredeljevanje t.i. sklača ustvarjenih zemljišč.

Progresivna mestna teritorialna pristojbina

To, v svetu znano orodje, ki je v uporabi v mnogih mestih, bi dovoljevalo mestu obdavčevanje večjih prostih parcel, kjer lastniki čakajo na porast vrednosti le-teh. Obdavčevanje bi bilo progresivno, torej v skladu z velikostjo parcele in obstoječe infrastrukture, pa tudi časovno progresivno, s ciljem preprečevanja špekulacij z zemljišči, ki so ali bodo dobro preskrbljena z javno infrastrukturo.

Vzrok začetka polemike v zvezi s progresivno pristojbino je bilo nezaznavanje ali površna definicija

določenih vidikov pristojbine glede na brazilsko ustavo, kjer je opredeljen pojem "družbene uporabe mestnih zemljišč" (ki se navezuje na misel o produktivnosti glede rabe in ne vsebuje koristi za družbo v celoti s pomočjo proizvodnje bogastva na ali iz zemljišč, tj. ekskluzivni stanovanjski objekt tudi vsebuje elemente "družbene rabe"). Investitorji, velika gradbena podjetja in lastniki zemljišč so tako obdavčitev seveda ostro zavrnili, ker so se bali, da bi utrpeli hude izgube na trgu nepremičnin. V resnici pa strategije vseh prizadetih vsebujejo hude špekulacije z velikimi parcelami v infrastrukturno dobro opremljenih območjih. Le tako je mogoče razlagati dinamiko rabe zemljišč v metropoli

V ospredju je največji muzej sodobne umetnosti v Južni Ameriki, ki stoji ob Aveniji "Paulista"; za njim se rasteza stanovanjsko območje več-etažnih objektov, ki se nadaljuje v stanovanjsko območje nižjih gostot, vil in individualnih objektov; v ozadju je območje Faria Lima

Slika 3: Prikaz členjenja mestnega prostora

Sao Paolo, tj. pod pretvezo "sanacije" obsežnih območij "črnih gradenj" se na čedalje bolj oddaljeno periferijo privablja javni kapital (za izgradnjo ustrezne infrastrukture), nakar se zgradi prostore za srednji ali višji plačilni razred. Tako se urbanizirani prostor širi, investicije v infrastrukturo pa so čedalje večje.

Urbana operacija

To orodje naj bi bilo glavni vzvod javne uprave za usmerjanje investicij v strateško izbrana območja. V teh operacijah naj bi indeks izrabe začasno opustili in investitorji bi lahko realizirali zelo velike projekte, v kolikor bi seveda krili stroške višinskih "presežkov" in nove infrastrukture. Ponavadi bi bil potek neke "urbane operacije" sočasen z izgradnjo nove mestne avenije, rekonstrukcijo opuščanih industrijskih območij ali aktiviranjem zemljišč v javni lasti. Pobudnik posamezne urbane operacije bi lahko bil zasebnik, urbanist, pa tudi območna skupnost. Predlagane projekte bi analizirali in preverili v javni razpravi.

Osnovno vodilo je bilo, da bi mestna uprava lahko povrnila sredstva prvotne investicije v npr. avenijo ali infrastrukturo z obdavčitvijo poznejših gradenj. Obseg novih posegov bi nadzorovala paritetna komisija, tako da ne bi bile ogrožene kakovosti bivanja in življenjskega okolja ter krajine.

Ker bi bila izgradnja neke urbane operacije večinoma dolgoročna, bi morala mestna uprava izdati obveznice za kritje inicialnih stroškov oziroma stroškov izbranega posega v sami operaciji. Z obveznicami bi trgovali na borzi vrednostnih papirjev, torej bi bile dosegljive vsem. Ob dobrem vodenju urbane operacije in ob izvajanju davčne politike pri realizaciji posameznih elementov projekta bi mesto lahko v kratkem času povrnilo stroške.

3.3 Dve izkušnji

V preteklih letih je danes desno usmerjena mestna uprava izved-

la dve urbani operaciji v Sao Paulo: UO Aguas Espraiadas in UO Avenida Faria Lima. Prva je nastala na predlog skupine investitorjev, ki so želeli umakniti barakarsko "slum" naselje z obrežja manjšega vodotoka in sprostiti obsežne površine za gradnjo. Okoliško območje je bilo že zdavnaj ovrednoteno kot potencialni atraktor za ultra-moderne pisarniške prostore in glavne pisarne multinacionalk. Torej, zgradili so novo avenijo čez sedaj kanalizirani vodotok in preselili dotodanje prebivalce. Pred pričetkom izgradnje so investitorji morali preseliti 50.000 ljudi. Ponudili so jim nove hiše v precej oddaljenih predelih. Ker je bil "slum" zgrajen na zemljišču v javni lasti, pravnih zadržkov za izselitev ni bilo, kajti vsi stanovanjci so "tako dobili boljša stanovanja drugje", vendar daleč stran.

Toda resnica ni bila tako rožnata, kot je v raziskavi pokazala Mariana Fix, arhitektka in urbanistka. Nekateri preseljenci so najeli odvetnike, ki so s pomočjo brazilske ustave izposlovali svojim strankam velike odškodnine. Drugi, ki te možnosti niso imeli, so se pač brez denarja morali preseliti na periferijo, tudi v več kot 50 km oddaljene mestne predele, in tako pretrgati večino družbenih in tudi poslovnih vezi. V mestu Sao Paulo je namreč javni potniški promet zelo drag, tako da je bivanje blizu delovnega mesta pomembno. V raziskavi je bilo tudi dokazano, da marsikatera družina sploh ni dobila ustreznega nadomestnega stanovanja oziroma se je bila prisiljena preseliti v drugi "slum", tokrat na mestni periferiji. Mnoge je preselila kar mestna uprava in sicer v do tedaj ekološko zavarovano območje, kjer so zbirni rezervoarji pitne vode. Področje je tudi poplavno.

Vseeno je bil projekt Aguas Espraiadas uspešen. Zgradili so t.i. "post moderno mesto", v katerem so poslovne zgradbe, banke in stavbe mednarodnih podjetij. Prebivalci tega območja, predvsem pripadniki srednjega razreda, so sprejeli razvoj z odobrava-

njem, njihova razmišljanja in mnenja pa so bila javno predstavljena v medijih. Odziv preselelencev so tudi predvajali, vendar ne dovolj, da bi pritegnili pozornost javnosti in javno mnenje spremenili.

Avtor operacije Avenida Faria Lima je arhitekt Julio Neves, ki je nekakšen "uradni" arhitekt mestne uprave. Predlagal je, da se podaljša obstoječo prestižno avenijo do stanovanjskega območja in se jo poveže z dvema drugima avenijskima v smeri proti severu in jugu. Tako bi ustvarili t.i. "južni bulvar". Tokrat so bili prizadeti prebivalci predstavniki srednjega razreda, ki so imeli možnost uporabe vseh sredstev, tj. medijev. Ustanovili so gibanje za zaščito sosedstva in sprožili razprave o nujnosti izvedbe takega projekta. Avenija do takrat ni bila pomembna cesta, toda gradbena podjetja so z njeno rekonstrukcijo videla možnost za posege v prestižno območje.

Mestna uprava je predložila obsežen program prepričevanja prebivalcev, da mesto "potrebuje 5. avenijo" in da je izgradnja avenije nujna za delovanje celotnega mesta, v katerem so prometni zamaški vsakodnevni pojav - ista mestna uprava, ki o javnem potniškem prometu ne razmišlja. Zagovorniki projekta so v medijih predstavili nasprotnike projekta kot "zagovedene romantike", ki zavračajo napredek. Medtem so slednji že najeli "svoje" planerje, ki so pripravili alternativni predlog. Demonstracijam prebivalcev so sledile "javne karavane" v podporo bulvarju, ki jih je organizirala mestna uprava in v katerih so sodelovali pripeljani prebivalci oddaljenih krajev, ki verjetno nikoli ne bi bili uporabniki načrtovanega bulvarja. Podpora je bila kupljena s prigrizki, majicami in pisanimi kapami.

Odpor prebivalcev sosedstva je začel pojenjati, ko so nekateri aktivnejši člani sprejeli ponujena sredstva za potencialne gradbene parcele na robovih bulvarja, torej parcele, ki jih v resnici ne bi upo-

rabili za izgradnjo prometnice. Tisti, ki niso imeli parcel s tako ugodno lego, so morali sprejeti razlastitvene pogoje mestne uprave, odkupnine pa so bile tako nizke, da razlaščenci niso mogli kupiti nadomestnih stanovanj v istem območju. Tudi ob takih pogojih je mesto za izvedbo projekta porabilo približno 120 milijonov USD, pri čemer cena izgradnje ceste ni presegla dvanajstine stroška. Večino denarja so porabili za različne odškodnine.

Tudi ta projekt je bil označen kot uspešen, čeprav je mesto v resnici prodalo zelo malo obveznic. Pobudnik in načrtovalec projekta, Julio Neves, je poleg urbanističnega načrta izdelal tudi projekte več stavb, ki danes stojijo ob bulvarju.

4. Zaključek

Brezhibnega sistema ustvarjanja urbanega prostora za razvoj kapitalističnih mest ni preprosto zato, ker orodja sama po sebi niso ne "dobra" ne "slaba". Orodja so odvisna od številnih dejavnikov, npr. sposobnosti administracije, moči civilne družbe in predvsem skupnih družbenih ciljev (projektov), ki bi omogočili vzpostavitev prednosti (prioritet) in zaščitili ranljive skupine.

Vsekakor pa lahko trdimo, da so nekatera orodja "slaba", če se jih uporabljajo ideološko oziroma ob skrivanju resničnih ciljev administracije ali razreda, ki jo podpira.

Težko je govoriti proti "razvoju", kajti skupine, ki stremijo k nadvladi, ta termin ali proces uporabljajo za diskvalifikacijo vseh, ki dvomijo v namere pobudnika. Še več, kar določena skupnost imenuje "razvoj", je praviloma le možnost za naložbe oziroma povečanje kapitala in ne pomeni izboljšanja življenjskih pogojev večine prebivalstva. Tako razumljen "razvoj" povzroča nepopravljivo škodo družbi v celoti, največ škode pa tistim, ki se ne morejo ubraniti sami. Seveda je obratno tudi mogoče

Ustvarjanje novih priložnosti torej ni edina ali glavna naloga javne administracije, če ta ni sposobna pravilno upravljati procesa razvoja, torej tako, da zasebni dobiček spreminja v splošno korist.

Roberto Carlos Rocco de Campos-Pereira, arhitekt, Univerza Sao Paulo, Brazilija

Viri in literatura

Campos, Filho, C., M.: Bases para a Analise de Politicas Urbanas: Os Interesses Sociais am Jogo, S. L., S. N., 1984.

Campos Perreira, Roberto. C. R.: Casas se Cultura e Cidadania na Cidade de Sao Paulo, Fakulteta za arhitekturo in urbanizem, Univerza Sao Paulo, Sao Paulo 1994.

Chauí, Marilena de S.: Publico, Privado, Despotismo. V: Novaes, A., ur.: Etica, Companhia das Letras, Secretaria Municipal de Cultura, Sao Paulo 1992.

Chauí, Marilena de S.: Cultura e Democracia, Cortez, Sao Paulo 1993.

Costa, L.C.: Decisoes a tomar sobre a elaboracao do Plano Diretor, SEMPLA, Sao Paulo 1989.

Fix, M.: O Estado e o Capital as Margens do Rio Pinheiros, Fakulteta za arhitekturo in urbanizem, Univerza Sao Paulo, Sao Paulo 1996.

Harvey, D.: The Urbanisation of Capital, Blackwell, Oxford 1980.

Harvey, D.: The Conditions of Postmodernity, Blackwell, Oxford 1992.

Lefebvre, H.: The Production of Space, Blackwell, Oxford 1991.

Lefebvre, H.: Writings on Cities (Kofman, E. & Lebas, E. eds), Blackwell, Oxford 1996.

Leme, Maria, C., S.: Planejamento em Sao Paulo: 1930-1969, magistrska naloga, Fakulteta za arhitekturo in urbanizem, Univerza Sao Paulo, Sao Paulo 1982.

Merleau-Ponty, M.: O Olho e o Espirito. V: Chauí, Marilena de S., ur.: Textos Selecionados, Sao Paulo 1980, str. 85-111.

Tetraplan: Operacao Urbana Faria Lima: Relatorio de Impacto Ambiental, Relatorio de Impacto de Vizinhanca, Fakulteta za arhitekturo in urbanizem, Univerza Sao Paulo, Sao Paulo 1995.

Zanetti, V., Z.: A Producao da Forma Urbana: Pinheiros (1890-1980), Fakulteta za arhitekturo in urbanizem, Univerza Sao Paulo, Sao Paulo 1988.